

XXIII JORNADES DE LA SAC: SIMEÓN DE GUINDA Y APEZTEGUI, EL COPRÍNCIP DESCONEGUT

El Bisbe Simeó de Guinda i Apeztegui i la Sentència de Manutenció, vers un nou model econòmic

David Mas i Canalís

Historiador.

davidmascanalis@gmail.com

Resum

El bisbe Simeó de Guinda y Apeztegui i la Sentència de Manutenció, vers un nou model econòmic

L'any 1728 les franquícies duaneres que permetien als andorrans exportar en condicions avantatjoses van ser anul·lades. El Bisbe Simeó de Guinda va ser clau en la negociació amb l'intendent Antonio de Sartine per a que atorgués a Andorra una sentència amb una resolució per permetre uns avantatges fiscals millors que els anteriors per als productes originaris d'Andorra o destinats a Andorra, però que en canvi gravava les reexportacions de mercaderies.

Resumen

El obispo Simeón de Guinda y Apeztegui y la Sentencia de Manutención, hacia un nuevo modelo económico

En 1728 las franquicias aduaneras que permitían a los andorranos exportar en condiciones ventajosas fueron anuladas. El obispo Simeón de Guinda fue clave en la negociación con el Intendente Antonio de Sartine para que otorgara a Andorra una sentencia con una resolución para permitir mejores ventajas fiscales que las anteriores por los productos originarios de Andorra o destinados a Andorra, pero que en cambio gravaba las reexportaciones de mercancías.

Résumé

L'évêque Simeón de Guinda et Apeztegui et la sentence sur les importations, vers un nouveau modèle économique

En 1728, les franchises douanières qui permettaient aux Andorrans d'exporter à des conditions avantageuses furent supprimées. L'évêque Simeó de Guinda a joué un rôle clé dans la négociation avec l'intendant Antonio de Sartine pour accorder à Andorre un régime permettant de meilleurs avantages fiscaux que les précédents pour les produits originaires d'Andorre ou destinés à Andorre, mais qui taxaient en revanche les réexportations de marchandises.

Abstract

Bishop Simeó de Guinda i Apeztegui and the Decision concerning Imports, towards a new economic model

In 1728, the customs franchises that allowed Andorrans to export under advantageous conditions were revoked. Bishop Simeó de Guinda was key in the negotiation with the Intendant Antonio de Sartine to grant Andorra a ruling with a resolution to allow better tax advantages for products originating in Andorra or destined for Andorra, but which instead taxed the re-exports of goods.

La situació anterior

l'alta edat moderna, el comerç transfronterer juga un paper clau en l'economia d'Andorra. Els constants enfrontaments entre les corones francesa i espanyola van afavorir aquest comerç, ja que Andorra, mercès als privilegis de que disposava d'un i altre costat actuava de pont o port franc comercial entre el Llenguadoc i Catalunya. En aquest comerç un dels principals productes era el bestiar oví i els seus derivats, en especial la llana, no només la produïda a Andorra, sinó que el comerciants andorrans també n'exportaven d'origen francès, adquirida al mercat de Tarascó; altres productes eren teixits i complements d'aquests, ferro, espècies o peix. Era un comerç en mans dels grans propietaris andorrans sovint organitzats o associats en companyies comercials (Codina. Història d'Andorra, Ed. 62, p. 208-212).

L'any 1705 s'iniciava la Guerra de Successió espanyola. El Consell General va mirar de capejar les situacions que se'n derivaven procurant mantenir al màxim la neutralitat del país. Els andorrans van obtenir de l'arxiduc Carles la confirmació els privilegis de les valls d'Andorra durant les Corts de Barcelona de 1705-1706 (Buyreu. Història d'Andorra, Ed. 62, p. 233).

El principal d'aquests privilegis era l'atorgat el 1334 per Infant Pere d'Aragó i que Antoni Fiter i Rossell, en el seu Manual Digest cita així: "Declara ser les Valls d'Andorra dins del Principat de Catalunya y per consegüent no obstant de pertaneixer dites valls, i pertocar als comptes de Foix, declarà, i confirmar la facultat tenien los moradors de dites valls de portar de Andorra dins del dit Principat, i de aquest principat dins de dites valls tota sort i espècie de

mercaderies, i altres generos sense haver de pagar dret de generalitat ni altre”.

Per part francesa Gastó IV de Foix havia declarat als habitants de les Valls d'Andorra exempts de pagar lleuda al comptat de Foix i autoritzava als andorrans a passar pel port de Fontargent les mercaderies i vitualles necessàries pel país, donada la seva “esterilitat i difícil proveïment”.

Mercès a aquests privilegis principis del XVIII el tribut pagat a la duana pel bestiar entrat des d'Andorra era de 6 sous per cada mula (3 pels cavalls) en relació al preu de venda més corrent de les mules, que solia ser d'entre 100 i 120 lliures (això equivalia a un 0,2 %), aquest era el que s'anomenava dret del General. Si els animals eren originaris de França se'ls hi afegia un import equivalent, el dret de Guerra, és a dir, se'ls hi cobrava 6 sous per cap. Era molt freqüent que els animals que havien estat adquirits a França fossin declarats com andorrans per així evitar haver de pagar aquesta doble tributació.

Ja a mitjans del segle XVII per part de fisc català hi va haver alguns intents de modificar aquesta tributació, i van resultar infructuosos, però ens venen a mostrar que el desigs de modificar la tributació andorrana a la duana no seria una cosa exclusiva de la nova administració borbònica sinó que ja venia d'abans. Així, el 1688 les autoritats andorranes se'ls mantenia en el pagament de les xifres abans indicades.

El decret de 1728

Després de la Guerra de Successió, l'aplicació del decret de Nova Planta va suposar l'establiment d'un nou sistema tributari, el Reial Cadastre, que entre d'altres contribucions gravava les importacions i exportacions amb un 10 % del valor del producte.

El 5 de juny de 1728, l'administrador general de la hisenda espanyola a Catalunya, Diego Ignacio de la Moneda, enviava als administradors de duanes una carta en la qual es manava que a partir de llavors els andorrans havien de pagar a la duana espanyola per les mercaderies que entressin o extraguessin de Catalunya, tal com ho feien els catalans i els estrangers, i que consistia consistent en un 10 % pel bestiar de llana, vacum, mular i de “zerda”. El document especifica que el motiu és el frau que constitueix

el fet que s'estiguin a Catalunya mules provinent de França, declarant-les com originàries de les Valls d'Andorra, i que en sentit invers, s'exportés de Catalunya a Andorra oli per a la seva reexportació a França.

La reacció de les autoritats andorranes no es va fer esperar, tot i que amb dos línies d'argumentació diferents segons quin fos el seu origen, el Consell General o el Copríncep Episcopal. Així el mes de juliol del mateix any el Síndic Joan Guillem Torres, enviava a l'Intendent Antoni Sartine un document amb la relació dels privilegis amb que comptava Andorra tot argumentant dient que les Valls d'Andorra estaven subjectes al Principat de Catalunya i per tant no havien de pagar a la duana. Al peu del document hi ha dues anotacions de mà de l'Intendent, l'una demanant còpia certificada dels privilegis i l'altra preguntant com podia ser que si les Valls d'Andorra estaven subjectes al Principat de Catalunya no paguessin els impostos que normalment tributaven els catalans.

Per part del Copríncep episcopal el Bisbe d'Urgell, Simeó de Guinda i Apeztegui, l'argument per defensar la situació d'Andorra era un altre ben diferent: *La abolición de les privilegios de Catalunya no tienen conexión alguna con los concedidos a la valle*, i precisament pel fet que Andorra no pertany a Catalunya no se li podia aplicar el decret de Nova Planta. No només això sinó que a la vegada va presentar una queixa a Sindicatura protestant contra el fet que argumentessin que Andorra estava subjecta al Principat de Catalunya, ja que això posava en risc la independència del país i podia comportar una reacció per part del Copríncep francès, el rei de França.

Pels polítics andorrans l'argument era vàlid, però ho era en un context medieval i feudal, que ara no encaixava en el concepte d'Estat de l'edat moderna, i menys encara de l'administració borbònica, cosa que era evident tant per l'Intendent de Catalunya com pel Bisbe d'Urgell, pel primer les Valls d'Andorra o eren un país estranger i per tant havien de pagar a la duana o eren part de Catalunya i per tant havien de pagar els impostos que pagaven la resta de catalans, Per part de Bisbe d'Urgell aquest té la clarividència que aquesta argumentació obsoleta suposa la pèrdua de la independència d'Andorra, i implicaria que el sobirà d'Andorra és el rei d'Espanya, ja no ell ni el rei de França.

Va seguir un doble procés, per part del Consell es va seguir la via judicial: Des d'Andorra es va presentar un recurs contra aquest decret cosa que va comportar un procés entre la hisenda espanyola d'una part i les Valls d'Andorra, representades pel seu Síndic. Cal tenir present el detall que el jutge en aquesta causa era l'Intendent General de Catalunya (Antoni de Sartine, conde d'Albi), i que era la màxima autoritat de la Hisenda al Principat de Catalunya. Per part del Bisbe es va triar la via diplomàtica i va obtenir que l'Intendent li assegurés que actuaria a favor d'Andorra, tot i que a canvi demanava que s'actués contra el contraban que es feia des d'Andorra, cosa que va trametre per carta a les autoritats andorranes en dos ocasions com a mínim.

La sentència de 1729

L'1 de gener de l'any 1729 l'Intendent General, Antonio de Sartine va emetre una primera sentència de caràcter provisional. El seu contingut era el següent:

- Es mantenia la franquícia que tenien els habitants d'Andorra per entrar al país blat, vi, oli i altre proveïments, sense haver de pagar a la duana (es renovava el que els hi va concedir Felip III a les Corts Generals el 1599) sempre que fos pel seu consum al país i no per la seva reexportació a França. Per a que això es complís, els capellans i el Síndic havien de fer un recompte del nombre de cases i habitats que hi havia a cada poble a fi de poder avaluar les quantitats que necessitaven
- Per a la importació a Catalunya de bestiar mulat i cavallí, no s'acceptava el que els andorranos pretenien, consistent en no haver de pagar els tributs corrents (*derechos del General y Guerra*) a canvi de pagar 6 i 3 sous respectivament. S'establia que havien de tributar els drets normals establerts en el decret de Nova Planta, degut la falta de documentació que demostrés tenien dret a aquesta franquícia. Si, finalment, ho podien demostrar llavors se'ls hi retornaria el que han pagat de més (cal tenir en compte que pel que es dedueix del contingut de la correspondència al Consell General estaven tenint dificultats a localitzar els documents originals del privilegi que se'ls hi havia sol·licitat dels de l'Administració espanyola).

- Per la resta de mercaderies havien de pagar els drets de duana corresponents, tant d'entrada com de sortida, ja que no hi havia cap privilegi ni concessió que demostrés que tenien dret de franquícia (es de suposar que això incloïa el ferro que sortia de les fargues andorranes).

(Al document posava ganado "lanar i cavallino", aquesta errada va ser detectada pel Bisbe i pel Síndic Joan Guillem Torres i es va demanar la seva correcció i que poses "mular y cavallino").

La sentència no va ser acceptada per les autoritats andorranes i el Síndic, en representació de Consell de les Valls, amb la col·laboració d'un advocat de la Seu d'Urgell, va presentar una causa judicial contra el procurador fiscal de la Intendència de Catalunya, acompanyada d'un escrit amb l'argumentari pel qual s'havien de mantenir els privilegis de les Valls d'Andorra, del qual els principals punts eren aquests:

- Els andorranos són catalans, que no paguen al reial cadastre perquè el comerç amb França ha estat considerat beneficiós pels reis d'Espanya. Que la Vall d'Andorra i els seus pobles són part del Principat de Catalunya, i els seus habitants catalans, súbdits i vassalls dels reis d'Espanya. Que des de fa molts anys tenen la facultat de poder comerciar amb França i amb Catalunya sense haver de pagar drets de duana. Que pel bestiar mular i cavallí, indistintament de si és originari de França o d'Andorra, paguen 6 sous pel mular i 3 pel cavallí, més el Dret de Guerra dels que provenen de França, que suposa el doble.
- Citen la carta pobla de Ludovic Carles, de 826, el privilegi del rei Joan d'Aragó, de 1391, segons el qual els andorranos no han de pagar per les mercaderies que exporten a Catalunya ni per les que entren a la Vall, per ser aquesta part del Principat, el privilegi del rei Carles V, de 1538, i el de Felip II, de 1552 que autoritza als andorranos a comerciar amb França en temps de guerra tot pagant V, la ratificació d'aquest per part Felip III de 1599, tot demanant que per ser els andorranos vassalls seus se'ls hi mantingués les privilegis i franquises que tenien.
- També citen el privilegi del Virrei i Capità General de

Catalunya, Duc de Medinasidònia, de 1692 pel qual es manté el dret dels andorrans d'entrar a Catalunya, bestiar de llana i pèl i altres mercaderies, sense pagar drets de duana, tant en temps de pau com de guerra, més l'ordre de la Diputació de Catalunya, de 1573 de que es mantingués l'excepció de pagament de drets que té Andorra.

- Citen les dos darreres sentències: la sentència de 1664, segons la qual els andorrans només han de pagar drets de guerra pel bestiar que entrin a Catalunya provinent de França a raó de 6 sous per mula i 3 sous per cavall; i la sentència de 1682, segons la qual el arrendataris del cobrament dels drets de la hisenda, pretenien que els andorrans paguessin quatre diners per lliura del valor dels cap de bestiar mulat i cavallí i en la que es va acordar que continuessin cobrant 6 sous per cap per les mules i tres pels cavalls. També s'establia la llibertat d'entrar a Andorra des de Catalunya vi, blat, oli i altres provisions sempre que fossin per ús intern.

- Contra el decret que pretén fer-los pagar, demanen continuar pagant sis sous i tres sous per mules i cavalls respectivament, tant si venen de França com si no.

La demanda va ser tramesa per l'Intendent Antoni Sartine a la fiscalia espanyola amb una anotació demanant que el fiscal es poses d'acord amb l'administració de duanes a fi de dictaminar una sentència definitiva. El fiscal en la seva contra argumentació va refutar les proves presentades pels representants del Consell de la Vall:

- Respecte a la presentació del privilegis, diu que en el document de les Corts de 1599 els propis andorrans es declaren súbdits del comtat de Foix, adscrit a la corona de França i dels bisbat d'Urgell. Que a Andorra no hi ha cap duana a la frontera francesa, ni es paguen tributs catalans ni es regeixen per la justícia i política espanyoles, i finalment que el Síndic es contradiu quan proposa pagar dret de General per les mercaderies andorranes, quan aquest només es paga per mercaderies estrangeres. Arriba a dir que el Síndic només diu que els andorrans són súbdits del rei d'Espanya quan li convé i que els privilegis no demostren res.

- Exposa que la llibertat d'entrada mercaderies a Andorra sense pagar drets atorgada per les Corts el 1585 era només temporal, fins la següent reunió de Corts. Que la renovació donada per les Corts el 1599 ha quedat caducada perquè no s'ha tornat a renovar en les Corts dels anys 1701 i 1702. Que el 1679 es va voler que els andorrans paguessin quatre diners per lliura del valor de les mercaderies, en lloc dels sis i tres sous que pagaven per mula i cavall respectivament però que la sentència que van guanyar de 1688 és nul·la, ja que es basa en els privilegis que no es van renovar en les Corts de 1701 i 1702.

Van seguir dos anys de negociacions i argumentacions durant els qual el Síndic Joan Guillem Torres va passar llargues temporades a Barcelona, mentre que el Bisbe d'Urgell, Simeó de Guinda i Apeztegui, malgrat tenir un estat de salut deteriorat va continuar pressionant a l'Intendent Antonio de Sartine a fi d'obtenir un tracte favorable a les Valls d'Andorra.

La sentència de 1731 o Sentència de Manutenció

Finalment, el 4 de juny de 1731, l'Intendent General va dictar la sentència definitiva en el plet entre els representants andorrans i la hisenda espanyola, i que pel seu contingut seria coneguda com Sentència de Manutenció. Les tres principals concessions van ser les següents:

- A) Els habitants de les Valls d'Andorra poden entrar a Catalunya, les mercaderies i productes originaries de les valls sense haver de pagar drets d'entrada.
- B) Poden importar a Andorra des de Catalunya els productes que siguin per a ús i manutenció de la Vall, sense haver de pagar drets de sortida.
- C) En canvi han de pagar drets de duana pels productes de Catalunya que s'importen a Andorra amb l'objectiu de reexportar-los a França, i igualment amb els que entrin a Catalunya però siguin originaris de França.

És, per tant una sentència que dona lloc a un tracte a la duana més favorable que el que hi havia en la situació anterior, ja que a partir d'ara el bestiar andorrà no paga ja els "drets del General", el sis i tres sous per mula o cavall, a què hem fet referència abans, això sí, per contra els

animals d'origen francès, ja no paguen els drets de General i de Guerra, anteriors, sinó el nou tribut per a tot tipus d'importacions a Catalunya des de l'estranger, és a dir el 10 per cent del seu valor, amb la qual cosa, tenint en compte, com ja hem dit, que el preu de venda d'una mula podia estar al voltant de les 100 lliures, el que ha de pagar a la duana passa de 12 lliures que es pagaven abans a 240 sous pels animals d'origen francès.

Hi havia però unes condicions a canvi:

- El Síndic nomenat a Andorra havia de jurar el càrrec. El seu nomenament s'havia de presentar al Subdelegat de Puigcerdà per a que aquest ho comunicés al general.
- El Síndic havia d'expedir certificats, amb el nom dels traginers, la mercaderia i la seva quantitat, conforme les mercaderies eren per ús exclusiu a Andorra i no per a la seva reexportació a França, o conforme els productes eren originaris d'Andorra. Aquests certificats s'havien de lliurar l'administrador de la duana de la Seu d'Urgell.
- Cada sis mesos aquest lliuraria a l'administrador general d'hisenda a Catalunya la relació dels certificats.
- Quedava lliure de pagament de drets de duana el "ganado mular y caballino, que nacido criado y pastado en dicha valle, se introduxere con certificaciones del citado síndico". Es procediria al decomís de les mercaderies i a imposició de multes contra aquells que o no portessin el certificat o no complissin el que hi posa.
- El Síndic s'havia de fer responsable del compliment de que les mercaderies importades a Andorra només eren per a ús i consum dins de les valls.
- S'havia de fer un cens dels veïns que viuen al principat.
- Havia de pagar drets de duana el bestiar nascut a França, encara que després s'hagi criat a Andorra. El Síndic ha de lliurar una relació de tot el bestiar que entra a Andorra provinent de França, amb indicació del nom dels propietaris.
- El Síndic ha de lliurar a la duana espanyola, cada mes un manifest de tot el bestiar que entrés de França a Andorra, amb el nom dels propietaris.

Malgrat aquestes condicions, la sentència és força més favorable per Andorra, que l'anterior de 1729 i el decret de 1728. En el text es detallen els fets que justifiquen aquest

tracte, i en ells s'hi veu la mà del Copríncep Episcopal.

Malauradament a l'Arxiu Diocesà no s'ha conservat la correspondència entre el Bisbe d'Urgell Simeó de Guinda i Apeztegui i l'Intendent Antoni de Sartine. No obstant la correspondència del Bisbe amb el Síndic permet deduir que aquesta va existir i que el Bisbe va exercir fortes pressions per a que la sentència fos favorable a Andorra.

En la introducció de la sentència l'Intendent fa una exposició del motius que el porten a donar una sentència favorable a Andorra. Part d'aquest arguments són els Pariatges, i els privilegis atorgats per monarques en època medieval i a l'alta edat moderna i les sentències anteriors, del segle XVII, i que corresponen amb l'argumentació dels representants andorrans.

Pel que a l'argument, també dels representants andorrans, dient que els andorrans són súbdits del principat de Catalunya, contraestada pel fiscal dient que com és que no paguem els impostos que paguen els catalans, l'Intendent en la sentència utilitza una fórmula de compromís, segons la qual per una part es considera que els habitants de les Valls d'Andorra, tal com estableixen els Pariatges, són vassalls del Comte de Foix, de qui els drets han passat al monarca francès, i per aquest motiu no estan sotmesos a la justícia i l'organització política de la corona espanyola, ni participen del reial cadastre espanyol andorrans, i per altra part són súbdits del Bisbe d'Urgell, i aquest és súbdit de la corona espanyola, per tant els andorrans són, indirectament, vassalls de la corona espanyola però amb un estatus especial.

Hi ha, a més, dos motius que no apareixen en l'argumentació del Síndic, i que en canvi van acompanyats d'un certificat del Governador de la Seu d'Urgell i del propi Bisbe Simeó de Guinda, l'ajut d'Andorra a l'aprovisionament de l'exèrcit filipista els anys 1719 i 1720 durant la guerra que va enfrontar les corones espanyola i francesa, i la col·laboració d'Andorra a evitar que la pesta de Marsella arribés a Espanya l'any 1721.

En aquestes tres justificacions, la del vassallatge indirecte, i les altres dos acompanyades d'un certificat emès pel Bisbe, fan pensar que foren arguments presentats per Simeó de Guinda a l'Intendent. I si veiem el resultat final de la sentència, alliberant totalment els productes andorrans del

pagament de tributs duaners, veiem que l'Intendent està complint el que li havia promès al Bisbe, és a dir actuar de forma favorable a Andorra. Ben entès això tenia una contrapartida, endurir les actuacions contra el contraban. Com indicàvem abans hi va haver dues estratègies per aconseguir el manteniment de l'estatus comercial d'Andorra, la jurídica, per part del Síndic i la negociadora per part del Bisbe. I pensem va tenir molt més pes la segona.

Conseqüències de la Sentència de Manutenció

La primera, i principal conseqüència de la sentència atorgada per l'Intendent espanyol seria un canvi en el model d'explotació ramadera. El canvi en el model de ramaderia.

El dictamen afavoria els productes originaris del país, i penalitzava tributàriament els que es reexportessin des de França, i enduria les condicions de control i les actuacions contra el frau fiscal. Això va fer va fer que es produís un canvi de tendència en el model ramader andorrà; aquest nou model es mantindrà fins finals del segle XIX i principis del XX. Amb aquest canvi la ramaderia ovina va anar perdent importància per prioritzar-se la remunta de mules al país, destinades a la seva exportació amb lo qual la seva venda tenia un diferencial de preu d'un 10 % en relació amb els animals locals o importats a Catalunya directament des de França. I vistes les mesures de control aplicades hi ha un procés en el què es prefereix criar els animals a Andorra que no importar-los des de França. Dels comptatges de *metedors*, que es basen sobretot en animals grossos, emprats per pagar el tribut de la quèstia es dedueix que al país la quantitats d'equins ens va duplicar al llarg de la segona meitat del segle XVIII. Els ramaders andorrans van anar abandonant de forma progressiva la cria d'ovelles per centrar-se en la de mules, de les quals, donat el diferencial de preus a que hem fet referència, i a la bonança econòmica per la que passa Catalunya al segle XIX, hi ha una gran demanda al país veí. Un altre producte que agafarà una gran importància a partir d'aquest moment i del qual a la Sentència de Manutenció no es fa referència directament, és el ferro. A ell s'aplicà la norma general de que els producte originaris del país no

paguin impostos d'entrada a Catalunya. No deu ser pas casualitat que just l'any següent mateix, el 1732 una família de fargaires de Martinet, muntés una farga a la vall del Madriu. L'exportació de ferro produït a la desena de fargues andorranes va perdurar fins mitjans segle XIX, quan la siderúrgia tradicional va entrar en crisi.

Tant l'exportació d'equins com la producció i exportació de ferro van fer que Andorra entrés en un període d'auge econòmic, que anava a remolc del creixement econòmic i demogràfic del país al que anaven destinats aquests productes, Catalunya. A major creixement de l'economia catalana major demanda d'animals de transport i de ferro. El període de benestar econòmic que hi va haver entre el segle XVIII i mitjans segle XIX va comportar un important creixement demogràfic. Com que les cases de nova fundació s'integraven en la categoria de *casalers*, aquest grup va anar creixent. Si abans hi havia un equilibri entre el nombre de *fochs* i el de *casalers*, ara aquest equilibri es trencà. Un augment degut a l'increment de la demanda de mà d'obra sobretot en activitats no relacionades directament amb el sector primari, sinó de tipus artesanal, des de ferrers o fusters a traginers i guarnicioners. Per exemple a Ordino a finals segle XVII hi havia 33 cases *foch*, enfront a 34 *casalers*, però al darrer quart del segle XVIII havia passat a 23 *fochs* per 63 *casalers*. A Canillo la proporció va progressar de 51 *fochs* per 41 *casalers* a 32 i 89 respectivament. A la llarga aquest desequilibri va acabar tenir conseqüències polítiques i va ser l'origen de la Nova Reforma de l'any 1866.

Una altra conseqüència va ser la repressió del cultiu i el contraban de tabac. En aquest aspecte tant el Consell, com sobretot el Bisbe, van complir amb les condicions pactades en el rerefons de la sentència de Manutenció, i van reprimir amb ma dura contraban de tabac. Es va prohibir el seu conreu al país, es va reprimir la revolta dels tabacaires 1735 amb la sentència dels cabdills dictada pel propi Bisbe Simeó de Guinda i Apeztegui, i amb el lliurament a les autoritats espanyoles de contrabandistes capturats a l'interior de la pròpia Andorra.

Finalment, tot i que no de forma indirecta, podríem considerar que la redacció del *Manual Digest* per Antoni Fiter i Rossell, n'és també una conseqüència, ja aquest tractat és en gran mesura un argumentari previst per

defensar la posició del Principat d'Andorra en relació a la duana espanyola, previst per si en un moment donat es tornava a repetir la situació de l'any 1728, i la necessitat de defensar els privilegis comercials andorrans.

Conclusions

Després de la Guerra de Successió, l'aplicació del decret de Nova Planta va suposar l'establiment d'un nou sistema tributari, el Reial Cadastre, que entre d'altres contribucions gravava les importacions i exportacions amb un 10 % del valor del producte.

Fins llavors el tribut pagat a la duana pel bestiar entrat des d'Andorra era de 6 sous per cada mula (3 pels cavalls) en relació al preu de venda més corrent de les mules, que solia ser d'entre 100 i 120 lliures (això equivalia a un 0,2 %); era el que s'anomenava dret del General. Si eren franceses s'afegia un import equivalent, el dret de Guerra, és a dir 6 sous per cap.

Era molt freqüent que animals que havien estat adquirits a França fossin declarats com a andorrans per evitar haver de pagar un tribut doble.

L'any 1728 les franquícies duaneres que permetien als andorrans exportar en aquestes condicions van ser anul·lades i es va aplicar la normativa fixada en el Reial Cadastre per tot producte, ja fos andorrà o d'origen estranger. I tant pels productes que anaven d'Andorra a Catalunya com viceversa. Per tots ells la tributació serà a partir d'aquest moment d'un 10 %.

Des d'Andorra es va presentar un recurs contra aquest decret cosa que va comportar un procés judicial entre la hisenda espanyola d'una part i les Valls d'Andorra, representades pel seu Síndic. Cal tenir present el detall que el jutge en aquesta causa era l'Intendent General de Catalunya (Antoni de Sartine, conde d'Albi), que era la màxima autoritat de la Hisenda al Principat de Catalunya. En el procés hi va haver una part de pressions i negociació política protagonitzats pel Bisbe d'Urgell Simeó de Guinda i Apeztegui, que en dos ocasions, per carta afirma als andorrans que havia aconseguit que l'Intendent li assegurés que actuaria a favor d'Andorra, tot i que a canvi demana que s'actués contra el contraban que es feia des d'Andorra.

Hi va haver una primera sentència el 1729, relativa als productes que s'entraven a Andorra. En ella es mantenia la franquícia que tenien els habitants d'Andorra per entrar al país blat, vi, oli i altres "avituallements", sense haver de pagar a la duana (es renovava el que els hi va concedir Felip III a les Corts Generals el 1599) sempre que fos pel consum intern al país i no per la seva reexportació a França. Per a que això es complís, els capellans i el Síndic havien de fer un recompte del nombre de cases i habitants que hi havia a cada poble a fi de poder avaluar les quantitats que necessiten.

Pel que fa a les exportacions es deixava per més endavant a l'espera que els andorrans poguessin presentar la documentació que demostrés els privilegis que tenien. Cal tenir present que una de les dificultats amb les que es va trobar el Consell va ser la manca d'ordre a l'arxiu de la Casa de la Vall i les dificultats per trobar els originals dels privilegis que els hi reclamaven les autoritats espanyoles. Les argumentacions per a defensar el mantenir de les franquícies duaneres d'Andorra van seguir una doble línia. Per part les del Síndic d'Andorra, i del l'advocat de la Seu d'Urgell contractat a l'efecte, la principal línia era la necessitat de la renovació dels privilegis en base a que els andorrans eren catalans i per tant súbdits del Principat de Catalunya. En una carta adreçada al Síndic a l'inici del procés, el Bisbe d'Urgell, s'oposava a aquesta argumentació indicant que posava en perill la independència del país. L'altra línia argumental, va ser l'emprada pel Bisbe d'Urgell, consistia en dir, precisament, que Andorra no formava part del Principat de Catalunya i per tant no li podia afectar la retirada dels privilegis que s'ha fet a Catalunya.

Per la seva part des de la fiscalia es desmuntava l'argument de que els andorrans eren súbdits del Principat de Catalunya, dient que mai havien regit a Andorra ni la justícia i ni la política del Regne d'Espanya, que a Andorra no es paga el Reial Cadastre, i que la duana no estava situada al nord del país a la frontera amb França, sinó al sud.

No va ser fins dos anys més tard, el 1731, que l'Intendent de Catalunya va donar la sentència definitiva coneguda com Sentència de Manutenció, segons la qual els productes andorrans que s'entraven a Catalunya quedaven exempts de pagar tributs duaners, mentre que els d'origen

francès havien de pagar els impostos que pagava qualsevol producte entrat a Catalunya des de l'estranger, és a dir un 10 %.

En relació a la tributació anterior 6 sous pels productes andorrans i 12 pels d'origen francès, els productes andorrans queden afavorits, ja que deixaven de pagar cap tribut, mentre que pels d'origen francès, estem parlant sobretot de bestiar, de mules, la càrrega impositiva va esdevenir molt superior a l'anterior, ja que va passar d'un 0,4 % a un 10 %.

A més a més es van establir una sèrie de mesures de control per evitar els frauds, com tenir un registre permanent dels animals que entren a Andorra des de França amb el nom dels seus propietaris.

El paper jugat pel bisbe Simeó de Guinda i Apeztegui va ser clau en la negociació amb l'Intendent Antonio de Sartine, paral·lela al procés judicial seguir per demanar l'anul·lació del decret de 1728 que eliminava la situació de privilegi del comerç andorrà. De la documentació, tot i que de forma indirecta, es dedueix que van ser les seves pressions sobre l'Intendent que van fer que aquest atorgués a Andorra una sentència amb una resolució per permetia unes avantatges fiscals millors que les anteriorment existents pels productes originaris d'Andorra o destinats a Andorra, però que en canvi gravava les reexportacions de mercaderies, en especial animals provinents de França.

Els avantatges obtinguts en aquesta sentència van fer canviar el model ramader seguir a Andorra, i es va passar a prioritzar la cria de mules per sobre de la llavors tradicional ramaderia ovina. A la vegada també posava en una situació avantatjosa l'exportació d'altres productes originaris del país, com el ferro, això sí a canvi d'actuacions contra el contraban, sobretot de tabac. Això va permetre que Andorra entrés en un dels períodes de major riquesa econòmica de la seva història, una situació que es mantindria fins mitjans segle XIX.

Bibliografia

- CODINA VIALETTE, OLIVIER (2005) *De fer et de laine: les vallées andorranes de XVIème au XIXème siècle*. Presses Universitaires de Perpignan, i Fundació Julià Reig, Perpignan.
- FITER I ROSSELL, A. (1987) *Manual Digest de les Valls neutres de Andorra*. Consell General d'Andorra, Andorra la Vella.
- MAS CANALÍS, DAVID (1977) La ramaderia a Andorra al segle XVIII, l'evolució de la cabana ramadera, a *Quaderns d'Estudis Andorrans*, núm. 7. Cercle de les Arts i de les Lletres de les Valls d'Andorra, Escaldes, 27-48.
- MAS CANALÍS, DAVID (1998) L'Andorra del Manual Digest, a *Manual Digest, 250è aniversari*, Govern d'Andorra, Ministeri de Turisme i Cultura, Andorra la Vella.
- VV.AA. *Història d'Andorra: de la prehistòria a l'edat contemporània* (2005) Edicions 62, Barcelona.
- VV.AA. *Andorra. Nova aproximació a la història d'Andorra* (2009) Institut d'Estudis Andorrans, i Revista Altair, Barcelona.

Fonts primàries

Correspondència diversa de l'Arxiu de les Set Claus.